

บทที่ 3

กำเนิดและพลวัตหมู่บ้านเสื้อแดง

แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตย หรือที่มักเรียกกันทั่วไปว่า “หมู่บ้านเสื้อแดง” ในฐานะเป็นชุมชนทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่ได้รับการสถาปนาขึ้นครั้งแรกอย่างเรียบง่ายเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ณ หมู่บ้านหนองหูลิง ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยแกนนำคนเสื้อแดงระดับท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี ภายในระยะเวลาอันรวดเร็วแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้รับการตอบรับและได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากแกนนำคนเสื้อแดงและนักการเมืองสังกัดพรรคเพื่อไทย จนสามารถขยายแนวคิดออกไปยังหมู่บ้านชนบทแห่งอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี และอีกหลายแห่งในเขตภาคอีสานและภาคเหนือด้วย ยิ่งไปกว่านั้น ปัจจุบันแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงยังมีความพยายามขยายเครือข่ายออกไปยังภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ภาคใต้ซึ่งเป็นฐานที่มั่นของกลุ่มที่มีจุดยืนทางการเมืองตรงกันข้ามกับขบวนการคนเสื้อแดง ขณะเดียวกันก็ได้มีความพยายามขยายแนวคิดนี้ออกไปสู่การเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในนาม “สหกรณ์หมู่บ้านเสื้อแดง” ด้วย ทว่า ตลอดระยะเวลาที่ล่วงเลยตั้งแต่แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงถือกำเนิด และเติบโตขึ้นนั้น ดูเหมือนว่าแนวคิดนี้แทบไม่ได้ลงหลักปักฐานในฐานะเป็นปริณิชนิตทางการเมืองของชาวบ้านในชุมชนชนบทบางแห่งที่ได้รับการเปิดตัวเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงได้มากนัก ขณะเดียวกัน ก็พบความคลั่งบางประการระหว่างแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมภายในหมู่บ้านเสื้อแดงที่อาจส่งผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายทางการเมืองของแนวคิดนี้ได้ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในการวิจัยนี้เกิดขึ้นจากแหล่งข้อมูลเฉพาะแห่ง และเงื่อนไขด้านเวลาอันจำกัด ซึ่งแน่นอนว่าไม่สามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์หมู่บ้านเสื้อแดงและความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านในหมู่บ้านเสื้อแดงทั้งหมดได้ ด้วยเหตุนี้ การอธิบายแนวคิดหมู่บ้านแดงในงานวิจัยนี้จึงขอจำกัดอยู่เฉพาะขอบเขตปรากฏการณ์ที่เกิดในพื้นที่กรณีศึกษาและขอบเขตด้านระยะเวลาในขณะที่ผู้วิจัยทำการศึกษายู่เท่านั้น

3.1 กำเนิดหมู่บ้านเสื้อแดงในประเทศไทย

ท่ามกลางบรรยากาศที่ขบเซาของขบวนการเสื้อแดงภายหลังเหตุการณ์ล้อมปราบวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 กลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีได้พยายามจัดกิจกรรมการเมืองขึ้นมาหลายครั้งเพื่อพลิกฟื้นบรรยากาศคนเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีให้กลับมามีสีสัน สมดังสมญานามที่เคยได้รับว่าเป็น “เมืองหลวงของคนเสื้อแดง” อีกครั้ง แต่ส่วนใหญ่กิจกรรมที่จัดขึ้นในระยะแรกมักเกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอเมือง และไม่ได้รับการตอบรับจากมวลชนคนเสื้อแดงเท่าที่ควร กระทั่งมีกิจกรรม

เดินสายช่วยเหลือเยียวยาครอบครัวผู้ต้องหาคดีการเมืองจังหวัดอุดรธานีเมื่อปลายปี พ.ศ. 2553 แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงจึงได้กำเนิดขึ้น โดยหมู่บ้านหนองहुลิง ต.หนองไฮ อ.เมือง จ.อุดรธานี ได้รับการจัดตั้งและประกาศให้เป็นหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งแรกของประเทศไทย พิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงบ้านหนองहुลิงได้ถูกจัดขึ้นอย่างเรียบง่ายในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2553 จากการปรึกษาหารือและการเห็นพ้องในหลักการร่วมกันระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีกับผู้ใหญ่บ้านหนองहुลิงในฐานะแกนนำคนเสื้อแดงของหมู่บ้าน โดยไม่ผ่านการทำประชาคมเพื่อสอบถามความคิดเห็นชาวบ้าน และไม่มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงอย่างทั่วถึงมากนัก

ทว่า กว่าสองปีที่แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้ถือกำเนิดขึ้นท่ามกลางความไม่คาดคิดว่าจะได้รับการตอบรับและจะสามารถสร้างผลสะท้อนทางการเมืองได้อย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการถือกำเนิดของหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกอย่างกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานี และชาวบ้านหนองहुลิงกลับไม่ได้บันทึกลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเอาไว้อย่างละเอียด ส่งผลให้ทั้งสองฝ่ายมีความทรงจำและมีคำอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงแตกต่างกัน โดยกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีมีคำอธิบายว่า แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงถือกำเนิดโดยนาย อานนท์ แสนน่าน ซึ่งปรากฏตัวต่อสาธารณะในฐานะผู้ริเริ่มโครงการก่อตั้งหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย¹ ขณะที่นายกองชัย ชัยกั๋ง ผู้ใหญ่บ้านหนองहुลิงพร้อมด้วยชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงบ้านหนองहुลิงมีคำอธิบายว่า แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงมีจุดเริ่มต้นขึ้นจากการปรึกษาหารือกันถึงแนวทางการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงในอนาคตระหว่างแกนนำกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานี ผู้ใหญ่บ้านหนองहुลิง และชาวบ้าน² ระหว่างที่ร่วมกิจกรรมเยียวยาครอบครัวผู้ต้องหาขังคดีการเมืองจังหวัดอุดรธานีที่จัดขึ้น ณ หมู่บ้านหนองहुลิง ซึ่งการปรึกษาหารือดังกล่าวได้นำมาสู่การประกาศให้หมู่บ้านหนองहुลิงเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อ

¹ เฟสบุ๊คนายอานนท์ แสนน่าน ผู้ริเริ่มโครงการหมู่บ้านเสื้อแดง, <https://www.facebook.com/Amonsannan2010?fref=ts> และ <https://www.facebook.com/pages/อานนท์-แสนน่าน-ผู้ริเริ่มโครงการหมู่บ้านเสื้อแดง/216021738466619?fref=ts>

² การปรึกษาหารือเพื่อแสวงหาแนวทางดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานี และชาวบ้านมีจุดยืนชัดเจนร่วมกันว่าจะไม่ร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มชมรมคนรักอุดรที่นำโดยนายขวัญชัย ไพรพนาอีกต่อไป เพราะนายขวัญชัยได้ใช้สถานีวิทยุชมชนคนรักอุดรออกอากาศกล่าวหาผู้ต้องหาขังคดีทางการเมืองที่ถูกคุมขังตัวอยู่ในเรือนจำกลางจังหวัดอุดรธานีว่า "ไม่ใช่คนเสื้อแดงสังกัดชมรมคนรักอุดรธานีที่ออกมาต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย แต่เป็นคนเสื้อแดงปลอมและเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ออกมามุ่งดูเหตุการณ์การชุมนุมของคนเสื้อแดงเท่านั้น"

ประชาธิปไตยแห่งแรกของประเทศไทยในวันเดียวกันนั้น และนับเป็นจุดกำเนิดของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งคำบอกเล่าของชาวบ้านและผู้ใหญ่บ้านหนองหูลิงดังกล่าวสอดคล้องกับบันทึกการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกของประเทศไทยที่มีการเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ ที่จัดทำโดยนายอานนท์ แสนน่าน ซึ่งมีภาพกิจกรรมการมอบสิ่งของเยียวยาครอบครัวผู้ต้องขังคดีการเมืองเป็นส่วนหนึ่งในพิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกของประเทศไทยด้วย³

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความทรงจำเกี่ยวกับกำเนิดแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงของฝ่ายชาวบ้านกับกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีจะไม่ตรงกัน แต่พบว่าเงื่อนไขสำคัญในการขับเคลื่อนแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงมีที่มาจากการสรุปบทเรียนการต่อสู้ของคนเสื้อแดงนับตั้งแต่เหตุการณ์สลายการชุมนุมในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา โดยสมาชิกกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีกล่าวว่า มีปัจจัยสำคัญอย่างน้อยสามประการที่ทำให้ขบวนการคนเสื้อแดงในสังคมชนบทอ่อนแอลงอย่างมากหลังถูกสลายการชุมนุมด้วยอาวุธและถูกจับกุมดำเนินคดีร้ายแรงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2553

ประการแรก การต่อสู้ที่ยืดเยื้อยาวนานของกลุ่มคนเสื้อแดงทำให้มีกลุ่มการเมืองจำนวนมากเข้ามาข้องเกี่ยวและมีอิทธิพลต่อขบวนการเสื้อแดง กลุ่มคนเสื้อแดงปัจจุบันจึงเป็นขบวนการที่มีกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์ แนวทาง และเป้าหมายทางการเมืองที่หลากหลาย เช่น สมาชิกบางคนเป็นแดง (นปช.) บางคนเป็นแดงสยาม บางคนเป็นแดงอิสระ ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องหาวิธีการหลอมรวมคนเสื้อแดงที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน

ประการที่สอง การต่อสู้รูปแบบเดิมนำไปสู่การสูญเสียเลือดเนื้อและการสูญเสียอิสรภาพของประชาชน แต่กลับไม่มีแกนนำและฝ่ายการเมืองเหลียวแลครอบครัวผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีเท่าที่ควร และจากสถานการณ์การเมืองที่ดำรงอยู่ ทำให้คาดการณ์ได้ว่าการต่อสู้ของคนเสื้อแดงจะยืดเยื้อไปอีกยาวนาน ดังนั้น จำต้องหาแนวทางเพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียเลือดเนื้อและอิสรภาพของมวลชนเหมือนที่ผ่านมา

ประการที่สาม มวลชนเสื้อแดงส่วนมากเป็นคนต่างจังหวัด การต่อสู้รูปแบบเดิมคือการระดมมวลชนไปสมทบกับส่วนกลางซึ่งมีความเสี่ยงและมีต้นทุนสูง การแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ แกนนำต้องลงพื้นที่ ต้องเข้าหามวลชน นำความรู้เรื่องประชาธิปไตยเข้าไปเผยแพร่ ไปติดตามหาทาง

³ <http://www.youtube.com/watch?v=PDV5lqEa2Ro> , หมู่บ้านเสื้อแดงอุดรธานี แห่งแรกของประเทศไทย, สืบค้นวันที่ 10 ธันวาคม 2555. หมายเหตุ: ลำดับเหตุการณ์ที่ปรากฏในสื่อนี้อาจคลาดเคลื่อนจากลำดับการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากบันทึกการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงฉบับนี้ได้ผ่านการติดต่อเรื่องราวใหม่ก่อนถูกเผยแพร่

⁴ รวบรวมจากการสัมภาษณ์

ปัญหาให้กับประชาชนรากหญ้าในหมู่บ้านโดยตรง เพื่อให้คนเสื้อแดงสามารถประกาศการต่อสู้ได้ในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านต้องออกไปต่อสู้กับส่วนกลางที่มีความเสี่ยงและมีต้นทุนสูงอีกต่อไป

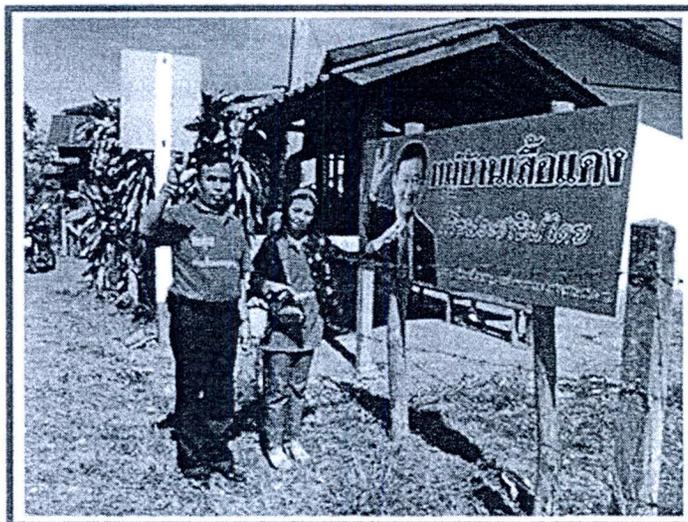
ด้วยเหตุปัจจัยอย่างน้อยสามประการตามที่กล่าวมา แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงจึงได้ถูกขับเคลื่อนโดยมีกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีเป็นแกนนำหลักภายใต้เป้าหมายสำคัญขณะนั้นสี่ประการ

(1) เรียกร้องให้ปล่อยนักโทษการเมืองที่ถูกคุมขังอยู่ทั่วประเทศ

(2) เรียกร้องประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเต็มใบ ต่อต้านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550

(3) ด้านการปฏิวัติและรัฐประหารของอำนาจเผด็จการ

(4) เรียกร้องความยุติธรรมให้กับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี (ต่อไปนี้จะเรียกแทนว่าทักษิณ) อันเป็นผลจากการถูกยึดอำนาจในเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และต่อสู้เพื่อนำทักษิณกลับประเทศไทย โดยใช้รูปถ่ายทักษิณในฐานะนายกในดวงใจที่มาจาก การเลือกตั้งของคนเสื้อแดง และเป็นผู้ถูกกระทำและได้รับความสูญเสียจากการรัฐประหารและอำนาจเผด็จการ เพราะฉะนั้นทักษิณจึงมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการเป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตย

ลักษณะรูปแบบ “หมู่บ้านเสื้อแดง”

1. ป้าย “หมู่บ้านเสื้อแดง” จะเป็นภาพของ “ท.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร” อธิการรัฐมนตรี และ เป็นนาฬิกาในดวงใจคนเสื้อแดง
2. ป้ายจะเป็นลวดนึ่งสีที่เขียนว่า “หมู่บ้านเสื้อแดง เพื่อประชาธิปไตย” เป็นลวดนึ่งสี “สีส้ม” และ ชื่อผู้ดำเนินงานก็เป็นลวดนึ่งสี “สีส้ม” เช่นเดียวกับส่วนสีพื้นป้ายจะเป็น “สีแดง” บ่งบอกของความเป็น “คนเสื้อแดง”
3. ป้ายจะพิมพ์ด้วยสติกเกอร์ ดิจ พิพเจอร์บอร์ด มีรักษาความสมบูรณ์ของภาพหรือภาพถ่ายแนว กว้างอยู่ได้นาน มีความหนาแค่ ยาว 2.00 เมตร สูง 0.80 เมตร

ภาพที่ 4 ป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตย⁵

3.2 พลวัตหมู่บ้านเสื้อแดงในประเทศไทย

แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง โดยหมู่บ้านหนองहुลิงที่ได้รับการประกาศตัวเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกของประเทศไทย มีเป้าหมายสำคัญสามประการ คือ เรียกร้องประชาธิปไตยเต็มใบ เรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาคดีการเมืองทั่วประเทศ และแสดงจุดยืนสนับสนุนทักษิณ ได้ถูกสื่อมวลชนกระแสหลักบางสำนักนำเสนอเป้าหมายอย่างบิดเบือนว่าเป็นหมู่บ้านคอมมิวนิสต์ต่อต้านอำนาจรัฐ และล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เจ้าหน้าที่อำเภอเมืองอุดรธานีและทหารจากค่ายสุรศักดิ์มนตรีได้สนธิกำลังเข้าตรวจสอบหมู่บ้านหนองहुลิงทันทีที่ปรากฏการณ์นี้ถูกเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน ก่อนการเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 นายอำเภอเมืองอุดรธานีได้โทรศัพท์มาเจรจากับผู้ใหญ่บ้านหนองहुลิงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปลดป้ายหมู่บ้านเสื้อ

⁵ ที่ ม ๑ : https://www.facebook.com/photo.php?fbid=160974637300147&set=t.100000462855543&type=3&src=https%3A%2F%2Fbcndn-sphotos-e-a.akamaihd.net%2Fphotosakash4%2F224178_160974637300147_284851_n.jpg&size=509%2C720

แดงลง และพิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันนี้ก็มีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าสังเกตการณ์กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

ท่ามกลางการเฝ้าระวังของรัฐ แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่ถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชนกระแสหลักและสื่อมวลชนท้องถิ่นได้ทำให้กิจกรรมเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากคนเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีที่กำลังอยู่ในภาวะอึดอั้นทางการเมือง และในเดือนมกราคม พ.ศ. 2554 หมู่บ้านเสื้อแดงแห่งที่สอง ได้ถูกเปิดขึ้น ณ หมู่บ้านโคกสว่าง ต.นาเหล่า อ.เพ็ญ จ.อุดรธานี หลังจากนั้นได้มีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงอีกหลายแห่งอย่างต่อเนื่อง มีมวลชนเข้าพิธีเปิดเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ การเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงบางแห่งมีมวลชนเข้าร่วมนับพันคน ด้านพิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่เคยจัดขึ้นอย่างเรียบง่าย ต่อมาได้ถูกผสมผสานเข้ากับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อความศักดิ์สิทธิ์และสร้างความครื้นเครงให้กับการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง อาทิ พิธีบายศรีสู่ขวัญหรือผูกเสี่ยว การแห่ป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงด้วยขบวนกลองยาว ฯลฯ

ภาพที่ 5 การแห่ป้ายหมู่บ้านเสื้อแดง⁶

⁶ ที่มา: เปิดหมู่บ้านเสื้อแดง 1000 หมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี www.facebook.com/photo.php?fbid=390484054310353&set=a.390475777644514.126173.100000462855543&type=3&theater

ภาพที่ 6 พิธีบายศรีสู่ขวัญหรือพิธีผูกเสี่ยวในภาษาอีสาน⁷

ภาพที่ 7 พิธีเปิดหมู่บ้านเสื่อแดง⁸

⁷ ที่มา: เปิดตำบลเสื่อแดง ณ บ้านดงมะไฟ เทศบาลตำบลดงมะไฟ อ.เมือง จ.สกลนคร, สืบค้นเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2555 <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=419926074738334&set=a.419919804738961.99670.100001628366845&type=3&theater>

⁸ ที่มา: เปิดอำเภอหมู่บ้านเสื่อแดง จังหวัดสกลนคร <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=320309331366676&set=a.320306948033581.76622.100001628366845&type=3&theater>

การตอบรับเป็นอย่างดีของมวลชนต่อแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงส่งผลให้นักการเมืองหลายคนในจังหวัดอุดรธานีเข้ามาให้การสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านเสื้อแดงนับตั้งแต่ต้นปีพ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ไม่เว้นแม้แต่แกนนำคนสำคัญจากส่วนกลางอย่างคุณสมชาย วงษ์สวัสดิ์ ฯลฯ ยังต้องเดินทางมาร่วมพิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง แม้ว่าบทบาทของนักการเมืองและแกนนำจากส่วนกลางมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเติบโตอย่างรวดเร็วของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในเวลาต่อมา แต่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 บทบาทดังกล่าวก็ได้ลดลง ยกเว้น พ.ต.ท.สุระทิน พิमानเมฆินทร์ ส.ส.พรรคเพื่อไทย เขต 2 อุดรธานี ซึ่งถือเป็นนักการเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อขบวนการเสื้อแดงจังหวัดอุดรธานีเพราะได้ให้การสนับสนุนเรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2555 จึงได้ยุติบทบาทไป

ด้านแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติหรือ นปช. ภายใต้การนำของนางธิดา ถาวรเศรษฐ์ ซึ่งเคยประกาศแนวทางชัดเจนมาตลอดว่าไม่มีนโยบายจัดตั้งหมู่บ้านเสื้อแดง ยังต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงาน เพราะหวั่นเกรงว่าหมู่บ้านเสื้อแดงที่เปิดโดยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ จะทำให้เครือข่ายการเมืองระดับท้องถิ่นของ นปช. ล่มสลายลง ด้วยการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงสังกัด นปช. ภายใต้ชื่อ “หมู่บ้านเสื้อแดงรักประชาธิปไตย (สังกัด นปช.)” ขึ้นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2554⁹ ทว่า หมู่บ้านเสื้อแดงของ นปช. ไม่ได้รับการตอบรับและไม่สามารถสร้างกระแสการเมืองได้เท่าที่ควร นปช. จึงได้ยุติบทบาทการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงลง

บทบาทที่ลดลงของนักการเมืองและแกนนำจากส่วนกลางส่งผลให้สีสันิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงลดลงไปเล็กน้อย ในระยะเวลาใกล้เคียงกัน แกนนำกลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานีได้เกิดการแตกตัวขึ้น เมื่อคุณเพชรศักดิ์ – คุณวรรณ กิตติสุขปฏิกุล สองสามีภรรยาที่มีบทบาทสำคัญในการกำเนิดหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกของประเทศไทยได้ประกาศแยกตัวเพื่อขยายแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงภายใต้ชื่อกลุ่ม “แนวร่วมประชาธิปไตย หมู่บ้านเสื้อแดง” กระนั้นก็ตาม กลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานียังคงเดินทางขยายเครือข่ายหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยได้อย่างต่อเนื่องจนสามารถยกระดับการทำงานจาก “กลุ่มคนเสื้อแดงอุดรธานี” ขึ้นเป็น “สหพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดง เพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย” เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2554 พร้อมด้วยแต่งตั้งคณะกรรมการและจัดโครงสร้างการประสานงานอย่างเป็นทางการรองรับการขยายเครือข่ายหมู่บ้านเสื้อแดงออกไปยังทุกภูมิภาคของประเทศไทย และปัจจุบัน (ตุลาคม พ.ศ. 2555) ได้ขยายแนวร่วมหมู่บ้าน

⁹ รวบรวมจาก บทความประจำสัปดาห์ที่ 5 มีนาคม 2555 โดย ธิดา ถาวรเศรษฐ์ http://uddred.blogspot.com/2012/03/blog-post_06.html และ หมู่บ้านเสื้อแดง ‘อีสาน-เหนืออ้อมตัว’ ได้ตั้งชื่อ ‘เจอแรงด้าน’ : รายงานพิเศษ http://www.komchadluek.net/detail/20120518/130603/หมู่บ้านแดงได้ตั้งชื่อเจอด้าน.html#_UT6xB6JHnzK

เสื้อแดงได้กว่า 16,000 แห่ง และจากความสำเร็จดังกล่าว เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 สหพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ ได้จัดการประชุมใหญ่เพื่อยกระดับการทำงานไปสู่การจัดตั้งหมู่บ้านเศรษฐกิจการเมือง ด้วยการประกาศเป้าหมายเชิงปริมาณ ขยายแนวร่วมหมู่บ้านเสื้อแดงทั่วประเทศ 30,000 แห่ง ตามสโลแกนที่ว่า "เตรียมกำลังพลคนเสื้อแดง เพื่อสร้างประชาธิปไตยให้เต็มใบ" ภายในปี พ.ศ. 2556 ควบคู่ไปกับการจัดตั้งสหกรณ์หมู่บ้านเสื้อแดง 3 รูปแบบ

(1) สหกรณ์ร้านค้าเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของคนเสื้อแดง และจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในราคาต่ำกว่าตลาด

(2) สหกรณ์การเกษตรวัตถุดิบทางการเกษตรที่สอดคล้องกับการผลิตของหมู่บ้าน

(3) สหกรณ์เงินกู้เพื่อปล่อยสินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าแหล่งเงินกู้ทั่วไป

โดยยังคงอยู่ภายใต้เป้าหมายการเมืองเดิม คือต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ เสริมสร้างความรู้เรื่องประชาธิปไตยให้แก่ชาวบ้าน และนำทักษิณกลับประเทศไทย พร้อมกันนี้ ที่ประชุมยังได้มีมติให้เปลี่ยนแปลงชื่อกลุ่มเป็น "สมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย" โดยนำคำว่า "ชุมชน" เข้ามาแทนที่คำว่า "หมู่บ้าน" ด้วยเกรงว่า ชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหมู่บ้านเสื้อแดงจะเกิดความสับสน

ทว่า ภายหลังจากปรับโครงสร้างคณะทำงานใหม่ผ่านพ้นไปเพียงไม่กี่วัน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขึ้นอีกครั้ง เมื่อสมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงฯ ได้จัดงานแถลงข่าวขึ้นในวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 โดยมีสาระสำคัญระบุว่า "ที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ ให้ปลดนายอานนท์ แสนน่าน ออกจากการดำรงตำแหน่งเลขาธิการสมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงฯ และการกระทำของนายอานนท์ไม่เกี่ยวข้องกับสมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยอีกต่อไป ทั้งนี้ คณะสมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงฯ ให้เหตุผลถึงการปลดนายอานนท์ แสนน่านว่า นายอานนท์ได้นำชื่อของสมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงฯ ไปแอบอ้างเพื่อสร้างประโยชน์กับให้ตัวเอง"

ด้านนายอานนท์ แสนน่าน ภายหลังจากปลดออกจากทุกตำแหน่งของสมาพันธ์ชุมชนเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย ได้จัดการประชุมร่วมกับแกนนำหมู่บ้านเสื้อแดง 4 ภาค ขึ้น ณ จังหวัดเชียงรายในวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 และได้ประกาศยกฐานะจากสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยขึ้นเป็น "สมัชชาหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย" เพื่อให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ตามที่กฎหมายรองรับ และที่ประชุมได้มีมติแต่งตั้งนายอานนท์ แสนน่าน ขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการสมัชชาหมู่บ้านเสื้อแดงฯ

ถึงแม้ว่าปัจจุบันแนวร่วมสำคัญที่เคยเดินหน้าขยายแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงร่วมกันมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ได้ประกาศแยกตัวเป็นอิสระต่อกันอย่างเป็นทางการ ทว่า แนวทางและเป้าหมาย

ของทั้งสองกลุ่มยังคงเหมือนกันทุกประการ คือ เดินหน้าเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงทั่วประเทศให้ได้ 30,000 แห่งภายในปี พ.ศ. 2556 พร้อมด้วยจัดตั้งสหกรณ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจให้ชุมชน โดยมีทักษิณเป็นสัญลักษณ์ของการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง และอ้างฐานสนับสนุนหรืออ้างตัวเลขความสำเร็จจากหมู่บ้านเสื้อแดงที่เคยเปิดร่วมกันในนามสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยเช่นเคย¹⁰

3.3 ตำแหน่งแห่งที่ของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในพรรคเพื่อไทยและ นปช. ส่วนกลาง

ภายหลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมทางการเมือง แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้กลายเป็นความเคลื่อนไหวระลอกใหม่ที่มีคุณูปการอย่างมากต่อการปลุกกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนเสื้อแดงในเขตชนบท และเป็นพื้นที่ให้นักการเมืองสังกัดพรรคเพื่อไทยได้พบปะชาวบ้านก่อนการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2554 ขณะเดียวกันกลุ่มแกนนำเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงหรือสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงแห่งประเทศไทยเองก็มักจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนปช. ส่วนกลางและพรรคเพื่อไทย อาทิ การแถลงข่าว “ทวงคืนอิสรภาพ ปลดปล่อยตัวนายอริสมันต์ พงษ์เรืองรอง” กิจกรรม “เปิดไฟหน้ารถด้านปฏิวัติรัฐประหาร ด้านเสธ. อ้าย แซ่แข็งประเทศ ด้านอำนาจมีดอำมาตย์” เป็นต้น แม้กระนั้น ตำแหน่งแห่งที่ของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงฯ ในขบวนการ นชป. ส่วนกลางและพรรคเพื่อไทยกลับไม่มีความชัดเจนมากนัก สาเหตุประการหนึ่งอาจเกิดจากแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงเองที่ไม่ได้ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างดังกล่าวอย่างชัดเจน ประการที่สองอาจเป็นลักษณะตามธรรมชาติของแนวร่วมคนเสื้อแดงกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มแดงสยาม กลุ่มวันอาทิตย์สีแดง ฯลฯ ที่มีความหลากหลายทางความคิด มีความเข้มข้นทางการเมืองในระดับที่แตกต่างกัน แต่สนับสนุนขบวนการเสื้อแดงภายใต้เป้าหมายทางการเมืองที่มีร่วมกันบางประการ เช่น ต่อต้านรัฐประหาร การเรียกร้องปล่อยตัวผู้ต้องขังคดีการเมือง เป็นต้น ดังนั้นกลุ่มการเมืองเหล่านี้จึงเป็นอิสระจาก นปช. และพรรคเพื่อไทยค่อนข้างชัดเจน และบางครั้งยังพบว่ามีความไม่ลงรอยทางความคิดระหว่างแนวร่วมกลุ่มต่างๆ ปรากฏให้เห็นเป็นระยะ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่มากนักหากแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงจะไม่ได้ผนวกแบบสนิทเป็นเนื้อเดียวกับ นปช. ส่วนกลางและพรรคเพื่อไทย

¹⁰ ในช่วงเวลาที่เกิดการแตกแยกของกลุ่มแกนนำคนสำคัญที่มีบทบาทในการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงนี้ ผู้วิจัยอยู่ระหว่างการประชุมงานกับกลุ่มแกนนำสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ ดังกล่าวเพื่อขอข้อมูลสำหรับจัดทำแผนที่หมู่บ้านเสื้อแดงในประเทศไทย แต่แกนนำที่ยินดีจะให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้บอกกับผู้วิจัยว่า ข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านเสื้อแดงทั้งหมดได้ถูกเก็บไว้โดยแกนนำที่แยกตัวออกไป และไม่สามารถขอข้อมูลเหล่านั้นกลับมาได้ ในขณะที่แกนนำที่มีข้อมูล (ซึ่งแยกตัวออกไป) ท่านนั้นปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลโดยให้เหตุผลว่ารายชื่อหมู่บ้านเสื้อแดงเป็นยุทธศาสตร์ทางการเมือง ไม่สามารถเปิดเผยได้

แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงอาจไม่มีตำแหน่งแห่งที่ชัดเจนมากนักในโครงสร้างการเมืองพรรคเพื่อไทย ทว่าในความไม่ชัดเจนดังกล่าว หมู่บ้านเสื้อแดงมีจุดยืนที่ชัดเจนว่าสนับสนุนพรรคเพื่อไทยในการเมืองระดับชาติ ดังจะเห็นได้จากการเรียกร้องให้สมาชิกหมู่บ้านเสื้อแดงเสียสละและต่อสู้เพื่อปกป้องพรรคเพื่อไทย¹¹ อย่างไรก็ตาม ในการเมืองระดับท้องถิ่น พบว่ามีความพยายามวางตำแหน่งของหมู่บ้านเสื้อแดงให้เป็นอิสระจากพรรคเพื่อไทยเพื่อสงวนแนวร่วมและเพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น กรณีที่หมู่บ้านเสื้อแดงประกาศตัวไม่สนับสนุนผู้สมัครสังกัดพรรคเพื่อไทยในการเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อที่ 5.3 การเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด)

ด้านพรรคเพื่อไทยเองก็ไม่ได้ปฏิเสธการสนับสนุนของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ดังจะเห็นได้จากการที่นักการเมืองจากพรรคเพื่อไทยหลายคนได้มาเข้าร่วมพิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง อาทิ นายจตุพร พรหมพันธุ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อสังกัดพรรคเพื่อไทย ที่เข้าร่วมพิธีเปิดอำเภอเสื้อแดง ณ บ้านนาม่วง ตำบลนาม่วง อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดอุดรธานี รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านเสื้อแดงของนักการเมืองระดับท้องถิ่นสังกัดพรรคเพื่อไทยอีกหลายคน แม้ว่าบทบาทของนักการเมืองเหล่านี้มีความคลุมเครืออยู่มากทั้งในฐานะเป็นแกนนำ นปช. กลาง และสายสัมพันธ์ส่วนต้วระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับกลุ่มแกนนำเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง แต่ด้วยผลประโยชน์ทางการเมืองที่สองฝ่ายมีส่วนร่วมในการเมืองระดับชาติ จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายแบบหลวมๆ ที่พรรคเพื่อไทยสามารถหยิบมาใช้ในฐานะเป็นพื้นที่เชื่อมโยงกับมวลชนในเขตชนบท ขณะเดียวกันพรรคเพื่อไทยก็กลายเป็นแหล่งทรัพยากรที่แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงสามารถหยิบฉวยเพื่อสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านเสื้อแดงได้เช่นกัน

ส่วนตำแหน่งแห่งที่ของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในโครงสร้าง นปช. ส่วนกลาง จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการสัมพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ พบว่าแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงมีเป้าหมายสอดคล้องกับ นปช. ส่วนกลาง แต่ในระดับปฏิบัติการในพื้นที่แล้ว แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงไม่ได้มีความเกี่ยวข้อง กับ นปช. ส่วนกลางมากนัก ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับข้อมูลจากหนังสือคู่มือเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงฯ ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงภารกิจของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในฐานะการต่อสู้ทางการเมืองประชาชนภายใต้สโลแกนการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์จากรากหญ้าสู่รากแก้ว โดยในหนังสือคู่มือดังกล่าวก็ไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างแนวคิดหมู่บ้านกับ นปช.

¹¹ เป้าหมายข้อ 10 ของหมู่บ้านเสื้อแดง ที่มา: สัมภาษณ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตย. หนังสือคู่มือการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตย. 2555.

ส่วนกลางแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้น นปช. ได้เคยพยายามเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงขึ้นมาเอง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ในการช่วงชิงมวลชนในระดับท้องถิ่นจากแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงภายใต้การนำของสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ ด้วย สิ่งเหล่านี้สะท้อนชัดเจนว่าแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่นำโดยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ ไม่ได้จัดวางตัวเองในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของ นชป. ขณะเดียวกัน นปช. ก็ไม่ได้พยายามรวบเอาแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่นำโดยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของ นปช. เช่นกัน

นอกจากนี้ การช่วงชิงมวลชนหมู่บ้านเสื้อแดงระหว่าง นชป. กับสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดง ยังปรากฏชัดเจนผ่านการพยายามลดทอนความชอบธรรมทางการเมืองของแต่ละฝ่าย เช่นสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงได้นำเสนอแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในฐานะเป็นเครื่องมือการต่อสู้ของประชาชนรากหญ้า ที่ไม่มีแกนนำ ไม่มีโครงสร้างสั่งการจากส่วนกลาง ซึ่งแตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาที่มักต้องรอรับคำสั่งจาก นปช. ส่วนกลางเท่านั้น อีกทั้งยังมีการตั้งคำถามถึงความรับผิดชอบของแกนนำ นปช. ส่วนกลางต่อมวลชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ล้อมปราบคนเสื้อแดงในพื้นที่ กทม. หรือที่ร่วมชุมนุมตามการประกาศของแกนนำส่วนกลาง เป็นต้น ขณะที่ นชป. ก็ได้พยายามลดความชอบธรรมทางการเมืองของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่นำโดยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ ด้วยการเน้นว่าแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงสังกัด นปช. นั้น มีเนื้อหาทางการเมืองและโครงสร้างที่เป็นประชาธิปไตยมากกว่าแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่นำโดยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ กล่าวคือ หมู่บ้านเสื้อแดงสังกัด นปช. ต้องมีสัดส่วนคนเสื้อแดงในหมู่บ้านมากกว่าร้อยละ 70 มีการจัดตั้งคณะกรรมการ มีรูปแบบและเนื้อหาการจัดตั้งของประชาชนจากล่างขึ้นบน เป็นหมู่บ้านพลเมืองดีที่ตื่นตัวทางการเมือง รักประชาธิปไตย ต้องการความยุติธรรม ต่อต้านรัฐประหาร เป็นต้น

3.4 ข้อสังเกตต่อแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง¹²

แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงริเริ่มขึ้นจากเป้าหมายสำคัญสี่ประการเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 คือ (1) เรียกร้องให้ปล่อยนักโทษการเมืองที่ถูกคุมขังอยู่ทั่วประเทศ (2) เรียกร้องประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเต็มใบ ต่อต้านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ. 2550 (3) ด้านการปฏิวัติและรัฐประหารของอำนาจเผด็จการ (4) เรียกร้องความยุติธรรมให้กับทักษิณอันเป็นผลจากการถูกยึดอำนาจในเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และเอาทักษิณกลับประเทศไทย จากกระแสการตอบรับและการสนับสนุนเป็นอย่างดีทั้งจากมวลชนคน

¹² ภายใต้การดำเนินงานของสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย

เสื้อแดง จากบรรดาแกนนำคนเสื้อแดงระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงภายใต้การนำของสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตย สามารถขยายเครือข่ายหมู่บ้านเสื้อแดงทั่วประเทศไทยที่มีกว่า 16,000 แห่ง (สมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ, ตุลาคม พ.ศ. 2555) พร้อมกันนี้ เป้าหมายของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงยังได้ถูกยกระดับความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนขยายแนวร่วมระดับท้องถิ่นตามเดิม ทั้งนี้ ปัจจุบันแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้ขยายเป้าหมายสำคัญหรือจุดแข็งเพิ่มขึ้นเป็น 10 (หนังสือคู่มือการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย, 2555.)

(1) มีหมู่บ้านเสื้อแดงเกิดขึ้นจำนวนมากให้ครบทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกอำเภอ ทุกจังหวัด ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

(2) มีประชากรคนเสื้อแดงหลังเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงเกิดขึ้นในหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งนั้นๆ จำนวนมากกว่าเดิมเต็ม 100 %

(3) มีประชาชนคนเสื้อแดงทราบความเคลื่อนไหวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

(4) มีประชาชนคนเสื้อแดงทราบการเรียกร้องประชาธิปไตยของ “คนเสื้อแดง” มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะแนวร่วมประชาธิปไตย หรือคนเสื้อแดงกลุ่มต่างๆ

(5) มีประชาชนคนเสื้อแดงทราบการทำงาน “พรรคเพื่อไทย” และนโยบายของ “พรรคเพื่อไทย” มากยิ่งขึ้น

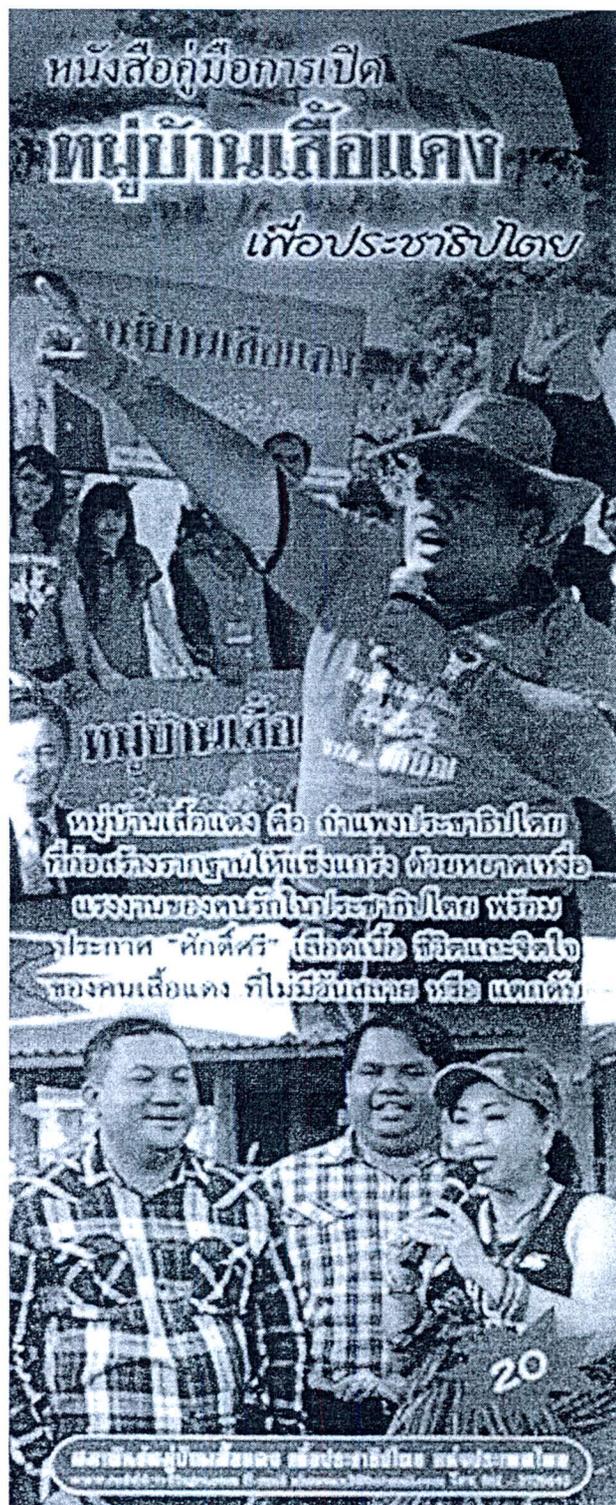
(6) มีประชาชนคนเสื้อแดงที่เรียกร้องประชาธิปไตยและเป็นแนวร่วม “อยู่เบื้องหลัง” ออกมาทำกิจกรรม “อยู่เบื้องหน้า” มากยิ่งขึ้น

(7) มีประชาชนคนเสื้อแดงที่รัก “ทักษิณ” นายกรัฐมนตรีคนเสื้อแดง ออกมาเรียกร้องให้ท่านกลับสู่อำนาจประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

(8) มีประชาชนคนเสื้อแดงที่ถูกสลายในเหตุการณ์ 10 เมษายน พ.ศ. 2553 และ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 มาแสดงตัวที่ได้รับผลกระทบและเข้าสู่ขบวนการเยียวยาและดำเนินคดีกับทางผู้กระทำผิด พร้อมทั้งเดินหน้าเรียกร้องความถูกต้อง เอาประชาธิปไตยมาเต็มใบกับเพื่อนพ้องน้องพี่คนเสื้อแดงเหมือนเดิม

(9) มีประชาชนคนเสื้อแดงหันมานิยมสวมใส่ “เสื้อแดง” และติดตั้ง “ธงแดง” เอาไว้หน้าบ้านเพื่อเป็นประกาศการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์

(10) มีประชาชนคนเสื้อแดงเป็นกระบอกเสียงให้กับ “พรรคเพื่อไทย” เพื่อปกป้องการทุจริตการเลือกตั้ง การใส่ร้ายป้ายสีและกลโกงต่างๆ ของพรรคฝ่ายตรงข้ามเป็นจำนวนมากกว่าเดิม พร้อมทั้งจะเสียสละต่อสู้เพื่อ “พรรคเพื่อไทย” นำเอา “ทักษิณ” กลับคืนมาประเทศไทย

ภาพที่ 8 หนังสือคู่มือเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง

ท่ามกลางกระแสการเติบโตของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง การตอบรับอย่างฉันทามติจากคนเสื้อแดงในเขตชนบท โดยเฉพาะจำนวนหมู่บ้านเสื้อแดงที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากกว่า 16,000 แห่ง คือหลักฐานยืนยันได้เป็นอย่างดีถึงความสำเร็จของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ทว่าจากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการสัมพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดง แกนนำและชาวบ้านหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกของประเทศไทย สังเกตการณ์พิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงห้าแห่งในเขตภาคกลางช่วงปลายปี พ.ศ.2555 สัมภาษณ์ แกนนำที่มีบทบาทสำคัญในกิจกรรมเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงปี พ.ศ. 2554 – ต้นปี พ.ศ.2555 ผู้วิจัยมีข้อสังเกตบางประการต่อการดำเนินงานภายใต้แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง โดยเฉพาะการนำเสนอ ตัวเองของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในฐานะเป็นกิจกรรมทางการเมืองระดับหมู่บ้านหรือเป็น กิจกรรมการเมืองที่กระทำในนามหมู่บ้าน เป็นเครื่องมือการต่อสู้ของประชาชนรากหญ้าที่ไม่มีแกนนำ ไม่มีโครงสร้างสั่งการจากบนลงล่าง รวมไปถึงการขยายเป้าหมายการทำงานที่ครอบคลุมทั้ง ประเด็นการสนับสนุนพรรคการเมืองในระบบเลือกตั้ง การสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนเสื้อแดง และการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านเสื้อแดง ดังนี้

จากการร่วมสังเกตการณ์พิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงห้าแห่งในเขตภาคกลางช่วงปลายปี พ.ศ. 2555 ที่มีคณะกรรมการสัมพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ และแกนนำคนเสื้อแดงระดับท้องถิ่นหลายคน ผลัดเปลี่ยนกันกล่าวปราศรัย โดยเนื้อหาของปราศรัยมักจะเกี่ยวกับเหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2549 เหตุการณ์ล้อมปราบคนเสื้อแดงปี พ.ศ. 2552-2553 การนำเสนอรูปแบบของระบบ สองมาตรฐาน อำมาตย์-ไพร่ และการเลือกปฏิบัติทางกฎหมายต่อการชุมนุมของคนเสื้อแดงและ คนเสื้อเหลือง ความไม่ธรรมทางกฎหมายในกรณี ทักษิณ ประชาธิปไตยเต็มใบ การนำเสนอ หมู่บ้านเสื้อแดงในฐานะเครื่องมือการต่อสู้ของคนรากหญ้าและโอกาสทางเศรษฐกิจภายใต้แนวคิด สหกรณ์หมู่บ้านเสื้อแดงซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลดการพึ่งพาแหล่งทุนของระบบอำมาตย์ จากเนื้อหา การปราศรัยผู้วิจัยไม่พบว่ามีสาระสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ หรือแนวทางอย่างเป็นทางการที่เป็นรูปธรรมที่จะ สามารถขับเคลื่อนแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงให้ไปสู่เป้าหมายทางการเมืองได้ แม้กระทั่งประเด็น ทักษิณที่ถูกสอดแทรกตลอดพิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง ผู้วิจัยก็ยังมองไม่เห็นว่ามันนอกจากจะเป็น ความพยายามสร้างให้ทักษิณมีตัวตนในขบวนการหมู่บ้านเสื้อแดงแล้ว การดำเนินแนวคิดหมู่บ้าน เสื้อแดงอย่างที่เป็นอยู่นี้จะนำทักษิณกลับประเทศไทยได้อย่างไร

องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง คือ การอ้างอิงถึงฐาน มวลชนคนเสื้อแดงหรือตามที่หนังสือคู่มือเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงใช้คำพูดสวยหรูว่า "มวลประชาชน คนเสื้อแดง" ว่า ต้องมีจำนวนอย่างน้อยร้อยละ 60 เพื่อความสะดวกในการจัดตั้ง และหลังการ จัดตั้งต้องขยายแนวร่วมคนเสื้อแดงในหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งนั้นๆ ให้ได้จำนวนเต็ม 100 % เพื่อ

ร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายทางการเมืองของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ทว่า ในความเป็นจริงแล้วแทบไม่มีความเป็นไปได้เลยว่า มวลชนคนเสื้อแดงทุกคนในหมู่บ้านเสื้อแดงจะเป็นผู้สนับสนุนเป้าหมายทางการเมืองของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า ขบวนการคนเสื้อแดงประกอบด้วยมวลชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย แต่มีเป้าหมายการเมืองสำคัญที่ร่วมกันได้คือการต่อต้านรัฐประหารทุกรูปแบบ แต่ตามนัยของคำว่า “หมู่บ้านเสื้อแดง” กลับดูเหมือนว่าละเลยการให้ความสำคัญกับความแตกต่างทางการเมืองของคนเสื้อแดง ด้วยการพยายามเหมารวมคนเสื้อแดงทั้งหมู่บ้านเข้าไว้ภายใต้เป้าหมายทางการเมืองอันจำกัดของกลุ่ม

นอกจากนี้ การอ้างอิงตัวเลขอย่างน้อยร้อยละ 60 เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินการในนามหมู่บ้าน ยังพบว่า เป็นเพียงการประเมินของแกนนำมากกว่าเป็นการสำรวจตัวเลขที่แท้จริง อาทิ กรณีหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกของประเทศไทยที่เกิดจากการประเมินร่วมกันของแกนนำเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่า หนึ่งในจำนวนหมู่บ้านห้าแห่งในเขตภาคกลางเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 ที่เข้าร่วมพิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดง แกนนำระดับหมู่บ้านไม่สามารถยืนยันตัวเลขประมาณการกับผู้วิจัยได้ว่า มีจำนวนมวลชนคนเสื้อแดงโดยประมาณทั้งหมดถึงร้อยละ 60 จริงหรือไม่ เพราะเป็นหมู่บ้านจัดสรรในเขตเมืองซึ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันในระดับต่ำมาก แต่แกนนำระดับหมู่บ้านซึ่งเป็นบุคคลที่มีบารมี มีศักยภาพทางเศรษฐกิจระดับสูง และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับแกนนำภาคกลาง ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักกับจำนวนคนเสื้อแดงในหมู่บ้าน และไม่เกรงกลัวการต่อต้านจากสมาชิกในหมู่บ้านที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากตนเองพร้อมกันนี้ แกนนำคนดังกล่าวยังยอมรับกับผู้วิจัยว่า “การเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงเกิดจากความชอบและความพึงพอใจส่วนตัว และป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงไม่ได้ถูกนำไปติดตั้งหน้าหมู่บ้าน แต่จะติดอยู่หน้าบ้านตัวเอง ซึ่งเป็นสิทธิที่ตัวเองสามารถทำได้” (สัมภาษณ์ เดือนตุลาคม, 2555)

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบข้างต้นมีความขัดแย้งเป็นอย่างมากกับสมมติฐานเดิมของผู้วิจัยที่ได้ตั้งไว้ว่า หมู่บ้านเสื้อแดงประกอบสร้างขึ้นจากเจตนารมณ์ทางการเมืองของสมาชิกส่วนมากของหมู่บ้านที่เป็นคนเสื้อแดง ผู้วิจัยจึงได้ย้อนกลับไปพิจารณาบรรยากาศการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงในจังหวัดอุดรธานีปี พ.ศ. 2554 ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาที่กิจกรรมเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยได้พิจารณาจากภาพถ่ายควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์แกนนำและมวลชนที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรม พบว่าพิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงบางหมู่บ้านมีการจัดพิธีบายศรีสู่ขวัญ มีชบวนกลองยาว และมีคนเสื้อแดงเข้าร่วมงานอย่างเนืองแน่น ทว่า มวลชนที่ปรากฏอยู่เนืองแน่นในภาพถ่ายบรรยากาศเหล่านั้น ไม่ได้มีเพียงสมาชิกของหมู่บ้านที่จะเปิดเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงเพียงแห่งเดียว แต่ประกอบด้วยมวลชนจากหลายหมู่บ้าน เนื่องจากแกนนำหรือสมาชิกหมู่บ้านเสื้อแดงฯ ได้ใช้

ยุทธวิธีเปิดหมู่บ้านพร้อมกันหลายๆ หมู่บ้าน และนัดรวมพลหมู่บ้านที่จะเปิดเป็นหมู่บ้านเสื้อแดง มาทำพิธีเปิดหมู่บ้านร่วมกัน จัดขบวนแห่ป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงร่วมกัน ดังที่ปรากฏในภาพถ่ายว่ามีป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงจำนวนมากอยู่ในขบวนแห่ ซึ่งภาพบรรยากาศที่คึกคักเช่นนี้ มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างภาพลักษณ์ว่าแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงกลายเป็นกิจกรรมการเมืองที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชาวบ้าน และยุทธวิธีนี้ได้ถูกนำมาใช้ในพิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงหลายแห่งในประเทศไทย รวมทั้งพิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงห้าแห่งในพื้นที่ภาคกลางที่ผู้วิจัยได้ร่วมสังเกตการณ์ด้วย

ภาพที่ 9 พิธีเปิดอำเภอเสื้อแดง จังหวัดสกลนคร มีหมู่บ้านเข้าร่วมพิธีทั้งหมด 102 แห่ง¹³

ขณะที่แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงถูกนำเสนอในฐานะเครื่องมือการต่อสู้ของประชาชนรากหญ้า เป็นการต่อสู้ที่ไม่มีแกนนำและไม่มีโครงสร้างสั่งการจากส่วนกลาง และไม่มีโครงสร้างสั่งการจากบนลงล่างเหมือนขบวนการเคลื่อนไหวที่ผ่านมาที่มักต้องรอรับคำสั่งจาก นปช. ส่วนกลางเท่านั้น แต่จากการสังเกตการณ์พิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงห้าแห่งในเขตภาคกลางซึ่งเป็นการจัดพิธีขึ้นพร้อมกัน ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่งก่อนจะมีการเคลื่อนขบวนแห่ป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงไปติดตั้ง ณ หมู่บ้านทั้งห้าแห่ง พบว่าให้ความสำคัญกับบทบาทการนำของคณะกรรมการสมพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดง

¹³ ที่มา: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=320313944699548&set=a.320306948033581.76622.100001628366845&type=3&theater>

ๆ และพิธีกรรมที่ถูกออกแบบโดยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ อย่างเคร่งครัด โดยให้ความสำคัญมากกว่าชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของหมู่บ้านที่จะเปิดเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงนั้นๆ ทั้งนี้ พิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงอย่างเป็นทางการสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง โดยมีนายอานนท์ แสนน่านเป็นผู้นำด้านพิธีและมีทีมงานสื่อมวลชนของสมาพันธ์ฯ บันทึกเทปกิจกรรมตลอดงาน ดังนี้

ช่วงที่ 1 นายอานนท์ แสนน่าน กล่าวแนะนำคณะกรรมการสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ จากนั้นทำพิธีมอบป้ายหมู่บ้านเสื้อแดง โดยเชิญแกนนำระดับหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าประธานหมู่บ้านเสื้อแดงพร้อมด้วยคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมาแสดงตัวในพิธีการรับมอบป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงจากคณะกรรมการหมู่บ้านเสื้อแดงฯ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าหมู่บ้านทั้งห้าไม่ได้จัดเตรียมคณะกรรมการหมู่บ้านมาก่อนล่วงหน้า สำหรับบางหมู่บ้านนั้น นายอานนท์ต้องประกาศเรียกและขอความร่วมมือให้ส่งตัวแทนออกมาช่วยรับป้ายในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้านถึง 2 รอบ ปิดท้ายพิธีการมอบป้ายด้วยการเชิญผู้มาร่วมงานทั้งหมดถ่ายภาพร่วมกัน ทำให้ปรากฏในภาพว่ามีชาวบ้านเข้าร่วมพิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 10 พิธีมอบป้ายหมู่บ้านเสื้อแดงภาคกลาง

บุคคลที่ปรากฏในรูปภาพส่วนใหญ่เป็นคณะกรรมการสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ และแกนนำคนเสื้อแดงระดับท้องถิ่น

ช่วงที่ 2 การจัดขบวนแห่และการติดตั้งป้ายหมู่บ้านเสื้อแดง ตลอดพิธีการเปิดหมู่บ้านทั้งสองช่วง โดยเฉพาะในพิธีการติดตั้งป้ายหมู่บ้านนั้น นายอานนท์เป็นบุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่คล้ายผู้นำทางจิตวิญญาณหรือเป็นผู้นำพิธีกรรมที่ต้องบริการรรมคาถาให้ผู้เข้าพิธีปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ ตามปกติผู้เข้าร่วมงานทุกคนต้องร่วมขบวนเดินแห่ป้ายไปยังหมู่บ้านต่างๆ แต่การเปิดหมู่บ้านแถบภาคกลางมีข้อจำกัดว่าหมู่บ้านแต่ละแห่งอยู่ห่างกันพอควร สภาพการจราจรไม่

เอื้ออำนวย การเข้าใจจึงใช้การเคลื่อนขบวนด้วยรถยนต์แทน ส่วนการติดตั้งป้ายหมู่บ้านเริ่มด้วย นายอานนท์ กล่าวเชิญคณะกรรมการตามลำดับตำแหน่งเพื่อตอกตะปูป้ายหมู่บ้านสีแดง คนแรกคือประธานสภาพันธหมู่บ้านสีแดงฯ ตามด้วยคณะกรรมการคนอื่นๆ แขนงระดับพื้นที่คนอื่นๆ และปิดท้ายด้วยประธานหมู่บ้านสีแดงตามลำดับ ขณะที่สมาชิกของหมู่บ้านไม่ได้รับเกียรติให้ร่วมตอกตะปูด้วยแต่อย่างใด

เมื่อพิธีการตอกตะปูแล้วเสร็จ นายอานนท์ได้ออกคำสั่งให้มวลชนรวมตัวกันอยู่ด้านหน้าป้ายหมู่บ้านสีแดง ส่วนนายอานนท์ออกมายืนอยู่ด้านหน้าทุกคนพร้อมแสดงท่าทางชูมือข้างหนึ่งขึ้น และส่งเสียงตะโกนถามว่า “สู้ ไม่สู้ ?” ทุกคนตอบ “สู้” นายอานนท์จะส่งเสียงตะโกนถามว่า “คนสีแดงคิดถึงใคร?” ทุกคนตอบ “ทักษิณ” ซ้ำไปมาประมาณ 3 รอบ จากนั้นนายอานนท์จะนำทุกคนส่งเสียงตะโกนไปพร้อมกันว่า “สีแดง สู้ๆ ไชโยๆ” และสิ้นสุดพิธีการโดยนายอานนท์เป็นผู้ประกาศให้หมู่บ้านแห่งนั้นเป็นหมู่บ้านสีแดงเพื่อประชาธิปไตย

ภาพที่ 11 พิธีตอกตะปูและติดตั้งป้ายหมู่บ้านสีแดง

ณ บ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา โดยสมาชิกหมู่บ้านสีแดงฯ ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับพิธีการเปิดหมู่บ้านสีแดงห้าแห่งในพื้นที่ภาคกลาง¹⁴

¹⁴ ที่มา : <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=479193252144949&set=a.479192972144977>

4.6 สรุปแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง และการกลายเป็นหมู่บ้านเสื้อแดง

การวิจัยนี้ เป็นการสำรวจเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ภายใต้การนำของสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงเพื่อประชาธิปไตยที่ก่อร่างสร้างตัวมาตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 ในฐานะการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ที่เกิดจากหลอมรวมพลังชาวบ้านในนามหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งสร้างคุณูปการต่อการปลุกกระแสการเมืองของคนเสื้อแดง โดยเฉพาะในจังหวัดอุดรธานีและอีกหลายพื้นที่ในภาคอีสานให้พลิกฟื้นกลับขึ้นมาใช้ชีวิตชีวาอีกครั้งหลังจากที่เสียเหงาซบเซาลงภายหลังเหตุการณ์ล้อมปราบคนเสื้อแดงเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ท่ามกลางกระแสทางการเมืองดังกล่าว ดูเหมือนว่าหมู่บ้านเสื้อแดงได้กลายเป็นแหล่งรวมทรัพยากรทางการเมืองที่มีพลังอำนาจ สามารถดึงดูดให้นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นหลายคนเข้ามาให้การสนับสนุนและเข้าร่วมงานเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้เป็นจำนวนมาก แต่การวิจัยนี้มีข้อค้นพบว่าหมู่บ้านเสื้อแดงบางส่วนเกิดขึ้นได้จากการสนับสนุนของกลุ่มแกนนำหรือกลุ่มมวลชนคนสำคัญของหมู่บ้านเพียงไม่กี่คน ส่วนสมาชิกในหมู่บ้านส่วนมากที่ถึงแม้ว่าจะจะเป็นแนวร่วมคนเสื้อแดงและเป็นฐานเสียงของพรรคเพื่อไทย แต่พวกเขาแทบไม่ได้ถูกผนวกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านเสื้อแดง หรือนัยยะหนึ่งคือ หมู่บ้านเสื้อแดงได้ถูกประเมินแบบเหมารวมในฐานะเป็นแหล่งรวมทรัพยากรทางการเมืองเกินความเป็นจริงโดยกลุ่มแกนนำ นักการเมือง และผู้วิจัยด้วย ทั้งนี้ต้องยอมรับบทบาทของสื่อมวลชนกระแสหลักทั้งในประเทศและต่างประเทศที่น่าเสนอปรากฏการณ์หมู่บ้านเสื้อแดงช่วงปี พ.ศ. 2554 และสื่อทางเลือกที่ผลิตโดยทีมงานสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ มีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างภาพลักษณ์ว่าหมู่บ้านเสื้อแดงเป็นชุมชนที่มีแหล่งรวมทรัพยากรทางการเมืองที่มีพลังมหาศาล

นอกจากนี้ ข้อค้นจากวิจัยนี้ ยังพบความลึกลับของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ซึ่งนำเสนอตัวเองในฐานะขบวนการทางการเมืองที่ต้องการเสริมความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับประชาชนและอ้างอิงการสนับสนุนจากประชาชนในนามของสมาชิกหมู่บ้านเสื้อแดงในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพิธีการเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงรวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ของหมู่บ้านเสื้อแดงภายใต้การนำของสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ เช่น การแถลงข่าว “ทวงคืนอิสรภาพ ปลอ่ยตัวนายอริสมันต์ พงษ์เรืองรอง” กิจกรรม “เปิดไฟหน้ารถต้านปฏิวัติรัฐประหาร ด้านเสธ.อ้าย แซ่แข็งประเทศ ด้านอำนาจมีดอำมาตย์” แน่นนอนว่ากิจกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการเมืองของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง แต่มีลักษณะ เป็นการจัดกิจกรรมตามกระแสการเมืองที่เชื่อมร้อยกับขบวนเสื้อแดงส่วนกลางและพรรคเพื่อไทย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับกลุ่มแกนนำมากกว่ามุ่งความสำคัญกับการเชื่อมร้อยสมาพันธ์หมู่บ้านเสื้อแดงฯ เข้ากับหมู่บ้านเสื้อแดง โดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งกับสมาชิกของหมู่บ้านเสื้อแดงที่เป็นชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ใช่แกนนำ ยิ่งไปกว่านั้น กิจกรรมยังมีลักษณะเป็นงานรณรงค์ งานประชาสัมพันธ์ มากกว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงให้กับชาวบ้านตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดเสื้อแดงที่ได้ประกาศเจตนารมณ์ไว้

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยตระหนักดีว่า ข้อค้นพบเกี่ยวกับการกำเนิดและพลวัตแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงรวมทั้งข้อสังเกตและบทสรุปเกี่ยวกับแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลอันจำกัด จากการสัมภาษณ์แกนนำเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างคณะทำงานไปแล้วหลายชุด การเข้าร่วมสังเกตการณ์พิธีเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงภาคกลางเมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ความตึงเครียดและการเผชิญหน้าทางการเมืองได้ผ่อนคลายลงมากแล้ว ย่อมไม่ได้ภาพสะท้อนที่มากเพียงพอต่อการทำความเข้าใจแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงทั้งหมด โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นในเขตภาคอีสานและภาคเหนือ ซึ่งมีคุณูปการต่อการปลุกกระแสการเมืองของคนเสื้อแดงในเขตชนบทที่ซบเซาลงมากหลังเหตุการณ์ล้อมปราบคนเสื้อแดงเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 อันนำมาสู่การสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และการสูญเสียอิสรภาพของมวลชนจากการถูกจับดำเนินคดีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์หมู่บ้านเสื้อแดงที่แพร่กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อเปิดพื้นที่ให้แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงได้โต้แย้งกับข้อค้นพบของงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งคำถามเพื่อชี้ชวนให้เกิดการศึกษาแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงอย่างน้อยสองระดับ

ระดับแรกเป็นการศึกษาถึงเป้าหมายทางการเมืองของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดง ด้วยเหตุว่าการแพร่กระจายของแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงในปัจจุบันที่ดูเหมือนจะไม่ได้เกิดจากการเรียกร้องของชาวบ้าน และในบางกรณีพบว่า มีการต่อต้านจากชาวบ้าน แต่ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอันใดก็ตาม แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงกลับสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่องภายใต้เป้าหมายในการขยายแนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงทั่วประเทศให้ได้ 30,000 แห่งภายในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งน่าสนใจว่าหากสามารถขยายจำนวนออกได้ครบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว แนวคิดหมู่บ้านเสื้อแดงจะถูกยกระดับทางการเมืองไปในทิศทางใด และระดับที่สอง เป็นการศึกษาถึงการกลายเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงจากกรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า หมู่บ้านเสื้อแดงแต่ละแห่งเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองและเงื่อนไขทางเวลาที่แตกต่างกัน อาทิ หมู่บ้านเสื้อแดงบางแห่งที่ถูกเปิดในช่วงต้นปี พ.ศ. 2554 อาจเกิดจากความสมัครพรรคพร้อมของสมาชิกในหมู่บ้านที่ได้สะสมความอัดอั้นทางการเมืองต่อเนื่องนับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2549 ในขณะที่การเปิดหมู่บ้านเสื้อแดงในช่วง ปี พ.ศ. 2555 อาจไม่ได้รับความสนใจจากครัวเรือนที่เป็นคนเสื้อแดงมากนัก

เนื่องจากความตึงเครียดทางการเมืองของคนเสื้อแดงได้คลี่คลายลงไปบ้างแล้ว หรือหมู่บ้านเสื้อแดงบางแห่งอาจมีแกนนำระดับหมู่บ้านที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านและมีความสามารถในด้านการตั้งมวลชนด้วย เป็นต้น ซึ่งน่าสนใจมากกว่าภายใต้เงื่อนไขที่แตกต่างกันนี้ จะส่งผลให้บรรยากาศการขับเคลื่อนทางการเมืองของหมู่บ้านเสื้อแดงแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

ในการนี้ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์หมู่บ้านเสื้อแดงที่เกิดขึ้นระยะเริ่มแรกในเขตภาคอีสานมากยิ่งขึ้นนั้น ผู้วิจัยจะทำการสำรวจหมู่บ้านเสื้อแดงกรณีหมู่บ้านเสื้อแดงนาใหญ่ จังหวัดอุดรธานี ที่ได้รับการเปิดเป็นหมู่บ้านเสื้อแดงแห่งแรกๆ ของประเทศไทยในสมัยของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งเป็นช่วงที่บรรยากาศทางการเมืองมีความตึงเครียดและมีการเผชิญหน้าระหว่างรัฐบาลกับคนเสื้อแดงอยู่มาก โดยหมู่บ้านเสื้อแดงนาใหญ่จะได้รับการสำรวจอย่างละเอียดถึงภูมิหลังชาวบ้านก่อนการกลายเป็นหมู่บ้านเสื้อแดง ความเปลี่ยนแปลง ความหวัง และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทหมู่บ้านเสื้อแดงในบทต่อไป